

Sisekaitseakadeemia
Justiitskolledz

Kristina Gavrilenko
KS030

**KRIMINAALHOOLDUSSÜSTEEMI TÕHUSUS
NOORTE ÕIGUSRIKKUJATE RETSIDIIVSUSE
SEISUKOHALT**

(VILJANDI KRIMINAALHOOLDUSE NÄITEL)

Lõputöö

Juhendaja:
Uno Traat

Tallinn 2006

ANNOTATSIOON

KÄESOLEV LÕPUTÖÖ „KRIMINAALHOOLDUSSÜSTEEMI TÕHUSUS NOORTE ÕIGUSRIKKUJATE RETSIDIIVSUSE SEISUKOHALT, ON KIRJUTATUD EESTI KEELES, KOOSNEB 54 LEHEKÜLJEST, 4 LISAST, 12 JOONISEST JA 1 SKEEMIST. TÖÖS ON KASUTATUD 20 ALLIKAT, NENDEST 2 VÕÕRKEELSET. VÕÕRKEELNE KOKKUVÕTE ON INGLISE KEELES.

LÕPUTÖÖ EESMÄRGIKS JA ÜLESANNETEKS ON: ÜLEVAATE ANALÜÜSIMINE KRIMINAALHOOLDUSEST, SELLE EFEKTIIVSUSEST, RETSIDIIVSUSRISKI STRUKTUURIST, RETSIDIIVSUSRISKI HINDAMISEST JA ARVAMUSTE NING HOIAKUTE UURIMINE.

LÕPUTÖÖ PÕHILISED MÄRKSÕNAD :

KRIMINAALHOOLDUS

KRIMINAALHOOLDUSALUSED

ARVAMUSED JA HOIAKUD

RETSIDIIVSUSRISK

TEEMA TEOREETILISES OSAS ON KÄSITLETUD KRIMINAALHOOLDUSE OLEMUST, STRUKTUURI EESTIS, EESMÄRKE JA ÜLESANDEID NING TÖÖD ALAEALISTE ÕIGUSRIKKUJATEGA. TEISES PEATÜKIS ON KÄSITLETUD RETSIDIIVSUSRISKI HINDAMIST. KOLMANDAS – ESITATUD UURIMUSTULEMUS.

UURIMUSE MEETODIKS ON KÜSITLUSE JA KIRJANDUSE ANALÜÜS. UURIMISOBJEKTIKS ON KRIMINAALHOOLDUSSÜSTEEM.

UURIMISAINEKS ON VILJANDI VANGLA KINNIPEETAVATE,
KRIMINAALHOOLDUSALUSTE JA KRIMINAALHOOLDUSAMETNIKE
ARVAMUSED JA HOIAKUD KRIMINAALHOOLDUSSÜSTEEMI KOHTA.

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
SISSEJUHATUS.....	6
I KRIMINAALHOOLDUSE OLEMUSEST.....	7
1.1. Kriminaalhooldus, mis see on?.....	7
1.2. Kriminaalhoolduse struktuur Eestis.....	8
1.3. Mis oli enne kriminaalhooldust?.....	9
1.4. Kriminaalhoolduse eesmärgid ja ülesanded.....	9
1.5. Kriminaalhooldus kui avatud süsteem.....	10
1.6. Positiivsete kontaktide olemasolu.....	11
1.7. Kriminaalhooldus ja alaealised.....	11
1.7.1. Erinevused töös alaealistega.....	11
1.7.2. Noored ja tähelepanu.....	14
1.7.3. Töö alaealiste õigusrikkujatega.....	16
1.7.4. Kriminaalhoolduse kliendid.....	17
1.7.5. Kriminaalhooldaja kontaktid kriminaalhooldusalustega.....	18
1.8. Kriminaalhoolduse efektiivsus.....	19
II RETSIDIIVSUSRISKI HINDAMISEST VANGLAS JA	
KRIMINAALHOOLDUSES.....	20
2.1. Retsidiivsust põhjustavad tegurid.....	20
2.2. Retsidiivsusriski hindamine.....	20
2.2.1. „Hea“ riskihindamine.....	21
2.3. Kriminaalhooldus – võtmerisk.....	22
2.4. Riskihindamise ühtse metoodika juurutamise hetkeseis	
kriminaalhoolduses.....	22
III UURIMUSTE ANALÜÜS.....	24
3.1. Uurimuse metoodika.....	24
3.2. Ankeetküsitluste tulemused.....	26

3.2.1. Ülevaade ankeetküsitluses osalenud kinnipeetavatest.....	26
3.2.2. Ülevaade ankeetküsitluses osalenud kriminaalhooldusalustest.....	30
3.2.3. Ülevaade ankeetküsitluses osalenud kriminaalhooldusametnikest.....	36
3.3. Ettepanekud.....	40
KOKKUVÕTE.....	41
RESÜMEE.....	43
KASUTATUD KIRJANDUS.....	44
LISA 1.....	46
LISA 2.....	48
LISA 3.....	50
LISA 4.....	52

SISSEJUHATUS

Lõputöö teemaks on kriminaalhooldussüsteemi tõhusus noorte õigusrikkujate retsidiivsuse seisukohalt. Riigikontroll on läbiviinud uurimuse, mis näitab, et 74% kinnipeetavatest on vanglas teist või enam korda, kuid kriminaalhoolduse läbinuist läheb aga vangi tagasi vaid 10%.

Lõputöö eesmärgiks ja ülesanneteks on: ülevaate analüüsimine kriminaalhooldusest, selle efektiivsusest, retsidiivsusrisi struktuurist, retsidiivsusrisi hindamisest ja arvamuste ning hoiakute uurimine.

Uurimisaineks on Viljandi Vangla kinnipeetavate, kriminaalhooldusaluste ja kriminaalhooldusametnike arvamused ja hoiakud kriminaalhooldussüsteemi kohta.

Valisin oma lõputöö uurimisobjektideks Viljandi vangla ja Viljandi kriminaalhoolduse, kuna hakkasin huvi tundma kriminaalhoolduse efektiivsuse kohta.

Käesoleva lõputöö hüpoteesiks püstitasin – need noored, kes täidavad oma kohustusi korralikult ja kriminaalhooldajad jälgivad neid süstemaatiliselt, nende noorte puhul on vanglasse tagasi pöördumise tõenäosus väike. Lõputöö raames on läbi viidud uurimus, mille abil püüti välja selgitada, missugused on arvamused ja hoiakud kriminaalhoolduse kohta.

Küsitluses osales 10 kinnipeetavat, 20 kriminaalhooldusalust ja 10 kriminaalhooldusametniku.

Lõputöö koosneb kolmest osast - teoreetiline käsitlus, retsidiivsusrisi hindamine ja ülevaade läbiviidud uurimusest. Teoreetilises osas käsitletakse kriminaalhoolduse olemust, struktuuri ja funktsioone. Teises peatükis vaadeldakse retsidiivsusrisi hindamist. Kolmandas peatükis tutvustatakse läbiviidud uurimust ja selle tulemust.

Lõpetuseks soovin tänada oma juhendajat Uno Traat'i ja praktika juhendajaid.

Täna kõiki, kes leidsid aega vastata minu küsimustikele.

I KRIMINAALHOOLDUS

1.1 Kriminaalhooldus, mis see on?

Kriminaalhoolduse käigus valvatakse kriminaalhooldusaluse käitumise ja temale kohtu või prokuröri poolt pandud kohustuste täitmise järele ning soodustatakse kriminaalhooldusaluse sotsiaalset kohanemist eesmärgiga mõjutada teda hoiduma kuritegude toimepanemisest. (<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=875314>)

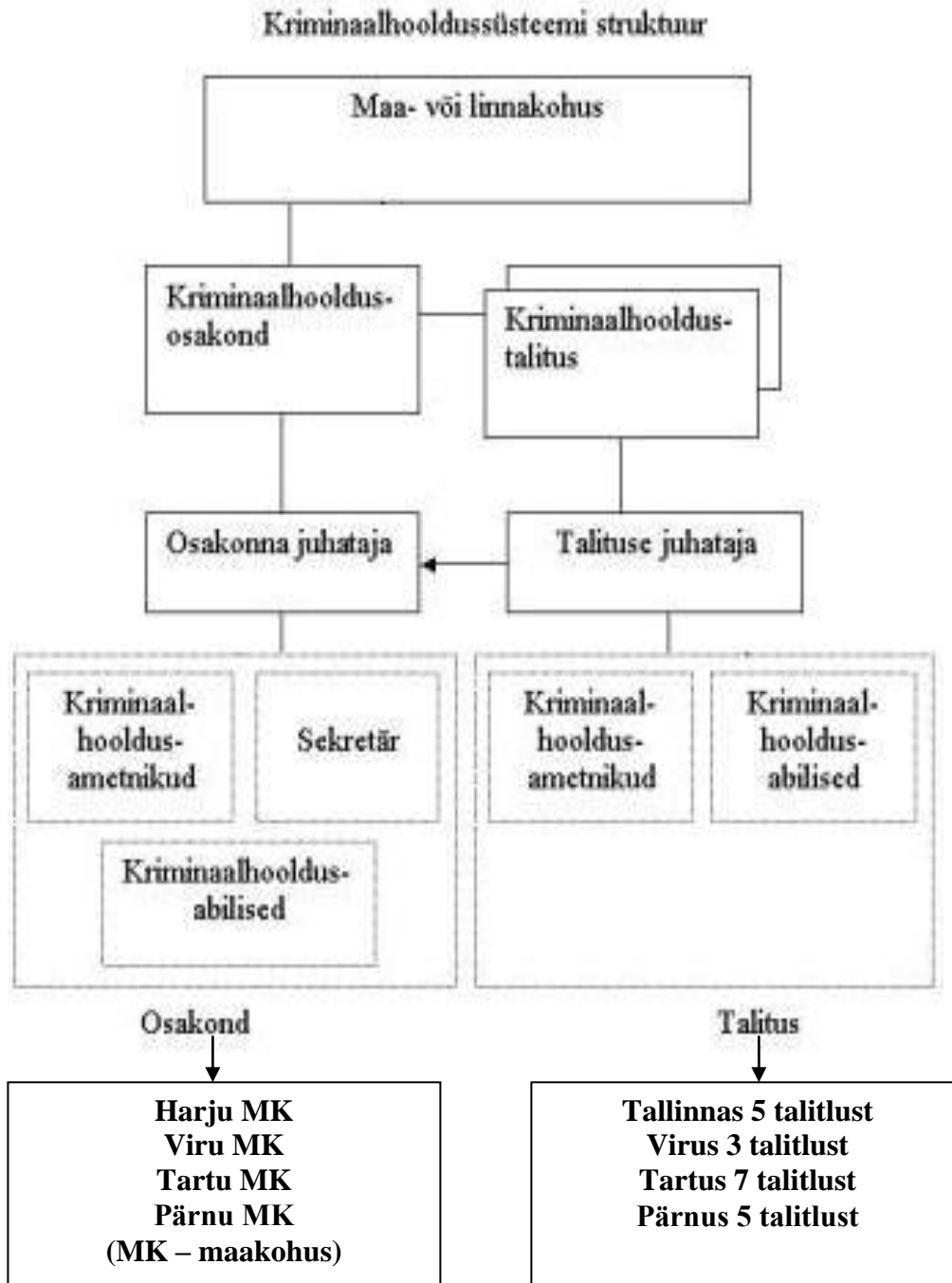
Eestis karistatakse igal aastal järjest rohkem isikuid tingimisi. See tähendab, et inimene mõistetakse küll toimepandud teos süüdi, kuid vanglasse teda ei suleta. Selle asemel määratakse katseaeg ja teatud kohustused, mis tuleb täita. Katseajal peavad karistatut praegu veel valvama politsei järelvalveinspektorid. (Tera 1998:19)

Kui varem võis kohus katseajaks kohustused määrata või ka määramata jätta, siis nüüd tuleb seda tingimata teha. Välistatud on olukord, et kohus ei määranud kohustusi ning tingimisi karistus piirdub vaid karistatu arvelevõtmisega politseijaoskonnas. Kriminaalhooldusalune peab hakkama ennast perioodiliselt ametniku juures registreerima, elama kindlaksmääratud kohas, pikemaajalise lahkumise korral elukohast või viimase muutmisel taotlema selleks luba.

Vanglakaristus ja kriminaalhooldus ei ole konkureerivad nähtused, vaid eksisteerivad kõrvuti. Neil mõlemal on oma koht karistuspoliitikas. Tähtis on see, kui edukalt suudavad nad oma ülesandeid täita. (Tera 1998:21)

1.2 Kriminaalhoolduse struktuur Eestis

Selles punktis on välja toodud Eesti kriminaalhoolduse skeem.

Skeem 1. Kriminaalhoolduse skeem

Maa- ja linnakohtute struktuuri kuuluvad kinnistusosakonnad, registriosakonnad ja kriminaalhooldusosakonnad. Kriminaalhoolduse käigus valvatakse kriminaalhooldusaluse käitumise ja temale kohtu või prokuröri poolt pandud kohustuste täitmise järele ning soodustatakse kriminaalhooldusaluse sotsiaalset kohanemist eesmärgiga mõjutada teda hoiduma kuritegude toimepanemisest. (<http://www.kohus.ee/2032>)

1.3 Mis oli enne kriminaalhooldust?

Järelevalvet kohtu poolt karistatute üle tegi politsei järelevalveinspektor, kes jälgis karistatute tingimuste täitmist ja pidas nende toimikuid. (Kuuse 2004:5)

Seoses kinnipidamisasutustes viibivate isikute suure arvu ja kasvava kuritegevuse tasemega tuli Eesti Vabariigi taasiseseisvumise järgsel perioodil hakata muu hulgas ja uusi mooduseid ühiskonna turvalisuse tagamiseks. Soov vangide arvu vähendada sai üheks peamiseks argumendiks kriminaalhooldussüsteemi loomise põhjendamisel. (Kuuse 2004:5-6)

1.4 Kriminaalhoolduse eesmärk ja ülesanded

Kriminaalhoolduse peamine eesmärk on muuta ühiskond turvalisemaks, rakendades alternatiive vangistusele. Selline eesmärgi seadmine tugineb eeldusel, et kuriteo sooritanud isiku võib jätta vabadusse, kui lisaks järelevalvele tema üle tehakse ka tööd tema kriminogeense käitumise muutmiseks. Kriminaalhooldustöö koosneb seega kahest poolest – järelevalvest ja sotsiaalse kohanemise soodustamisest. Need meetmed aitavad vähendada korduvkuritegevust, suurendades nii ühiskonna turvalisust.

Eesti kriminaalhooldussüsteem hakkas toimima 1. mail 1998. Kriminaalhooldustööd teevad maa- ja linnakohtute juures asuvad kriminaalhooldusosakonnad, mis võivad jaguneda piirkondlikeks talitusteks.

Eestis on 4 kriminaalhooldusosakonda, 20 talitlust, milles töötab kokku umbes 190 kriminaalhooldusametnikku.

Kriminaalhooldaja töö sisuks on selgitada välja uue kuriteo toimepanemise riskid ning kavandada koos hooldusalusega abinõud uue kuriteo toimepanemise vältimiseks, tehes koostööd riigi ja omavalitsuse struktuuriüksustega ning mittetulundusühingutega.

Kriminaalhooldusametniku kandidaadilt eeldatakse kõrgharidust (soovitavalt sotsiaalvaldkonnas) ja head pingetaluvust. Kriminaalhooldusse kaasatakse ka vabatahtlikke kriminaalhooldusabilisi, kes teevad tööd vabast ajast ja tasu saamata. (<http://www.kohus.ee/krimh>)

1.5 Kriminaalhooldus kui avatud süsteem

Kriminaalhoolduse igapäevane tegevus ja toime peab lähtuma toimingutest normaalses elukeskkonnas ja olema sellega võimalikult seotud. See tähendab, et kriminaalhooldusalust mõjutatakse elama õiguskuulekas elukeskkonnas kehtivate tõekspidamiste ja reeglite järgi.

(Mändmaa 1999:3)

Kriminaalhooldusametnik suhtleb kliendiga kui tavalise inimesega, püüab välja selgitada probleemid ja neile lahenduse leida. Nt kui kliendil pole elukohta, püüab kriminaalhooldusametnik igal võimalusel leida talle elukoht, muidugi, kui klient seda soovib. Kriminaalhooldusametnik on samas kui sotsiaaltöötaja ja kasvataja. Noorte

klentide suhtes on nii kohusetundlik, et isegi on probleemset klienti lausa kodust ise kooli viinud.

1.6 Positiivsete kontaktide olemasolu

Kriminaalhooldust tuleb rakendada nii, et õigusrikkujal oleks võimalus luua ja säilitada kontakte ühiskonna tavaelu ja perekonnaga. Loomulikult on eriti tähtis selliste kontaktide säilitamine vanglasüsteemis, kuna vabaduse piiramine võib põhjustada mitmeid negatiivseid kõrvalnähte, nagu näiteks perekonnast, sõpradest, oma tööst ning töökaaslastest kaugenemist ja võõrdumist.

Sama tähtis on jälgida, et õigusrikkujal tekiks ühiskonnas väljakujunenud struktuuride ja gruppidega uusi kontakte ning nendega seoses uued võimalused oma elu korraldamiseks ja õiguskuulekalt elamiseks. Nimetatud eesmärkide saavutamiseks peab kriminaalhooldusametnik olema avatud kõigile ühiskonnas eksisteerivatele võimalustele, ta peab oskama neid leida ja ära kasutada vastavalt tekkinud situatsioonile ning suunama kriminaalhooldusalust leitud võimalusi kasutama.

(Mändmaa 1999:3)

1.7 Kriminaalhooldus ja alaealised

1.7.1 Erisused töös alaealistega

Alaealiste poolt pannakse põhiliselt toime vargusi ning väga tavapärane kooslus on: alaealine varem karistamata ning temast tunduvalt vanem, juba kohtulikult karistatud kaaslane. (Räsä 2004:5)

Samas ongi vanglas väga palju selliseid noori, keda vanemad sõbrad on oma tegemistesse kaasa kutsunud ja neid ära kasutanud. Vanglas on noori, keda kasutati nõ söödana, et kui toimub vahelejäamine, siis algaja võtab süü omaks, sest tema saaks väiksema karistuse.

Karistusseadustik kehtestab teatud erisused alaealistele ja laiendab alaealistele klientidele mõjutamise võimalusi. Tehes otsust kriminaalasjas, kus süüdistavaks on 14-18 aastane isik, peab kohus alati kaaluma, kas isikut karistada või ta karistusest vabastada ja kohaldada alaealise mõjutusvahendit. Seadus loetleb mõjutusvahenditena järgmist:

- Hoiatus
- Allutamine käitumiskontrollile
- Paigutamine noortekodusse
- Paigutamine eri-õppekasvatusasutusse.

Käitumiskontrollile allutamine mõjutusvahendina erineb nn tavalisest käitumiskontrollist selle poolest, et alaealist isikut ei ole võimalik juhul, kui ta ei täida kriminaalhoolduse nõudeid, vanglasse saata. Teda on võimalik mõjutada käitumiskontrolli tähtaja pikendamisega, samuti on võimalik muuta mõjutusvahendi liiki. (Maurer 2005:53-54)

Kriminaalhoolduses on arvel selliseid noori, kes ei täida absoluutselt neile määratud kohustusi: ei käi koolis, ei käi kriminaalhooldusametniku juures registreerimas ja kodukülastuse ajal ei viibi kodus. Probleem on selles, et kliendil on kerge vaimne areng ja Puiatu Erikool ei võta teda vastu. Ta käib Viljandi Vene Gümnaasiumis eri klassis, kuid seal käib ta ka nii kuidas juhtub. Tal on korduvalt õigusrikkumisi, kuid kriminaalhooldaja ei saa eriti midagi teha. Ta on väga probleemne klient, ema ei saa temaga hakkama ja kriminaalhooldusametnik kaalub tema vanglasse saatmist, kuna muud moodi temaga enam hakkama ei saa.

Tabel 1. Alaealiste karistuspraktika aastatel 1999-2003 kahe enim määratud karistusliigi põhjal

Aasta	1999 arv/%	2000 arv/%	2001 arv/%	2002 arv/%	2003 arv/%
Alaealiste osakaal kõikide kriminaalhooldusaluste seas	789 15,5	815 13,6	771 10,9	645 9,6	629 8,7
Alaealiste osakaal kõikide süüdimõistetute Seas	1532 17,4	1617 15,8	1579 14	1725 15,8	1287 11,8
Karistatud vabaduskaotuse tingimusliku mittekohaldamisega	1134 68	998 66,4	999 63,3	1066 63,3	745 66,7
Karistatud vabadusekaotusega	269 16,1	272 18,1	305 19,3	386 22,9	287 25,6

(Maurer 2005:53-54)

Alaealise osakaal kriminaalhooldusaluste seas on igal aastal vähenenud: 1999. aastal oli alaealisi kriminaalhooldusaluseid 15,5% klientide üldarvust ning 2003. aastal oli vastav näitaja 8,7%. Seda võib ühest küljest pidada positiivseks, kuid samas näitab kohtu statistika, et kohus määrab vabaduskaotuse tingimuslikku mittekohaldamist alaealistele vähem ning suurenenud on vabaduskaotusliku karistuse määramise osakaal. Alaealisi on tihedamini hakatud karistama vangistusega kui käitumiskontrollile allutamise. See on üheks põhjuseks, miks alaealiste arv on kriminaalhoolduste seas vähenenud.

Kriminaalhoolduses peab alaealisi käsitlema eraldi kliendirühmana, sest alaealiste probleemid, vajadused ja soovid erinevad täiskasvanute omadest. Nende jaoks on

olulised täiskasvanuks saamise mured ja rõõmud, kool ja vanematega seonduv, tulevik, iseseisvumine jne. (Maurer 2005:53-54)

Psühholoogid märgivad, et suhtlemine eakaaslastega muutub nooruki jaoks suureks väärtuseks, sageli sedavõrd suureks väärtuseks, et nihutab tagaplaanile õppimise ja vähendab oluliselt omastega suhtlemise külgetõmbavust. (Ivanov 1985:17)

Kriminaalhoolduses on kliente, kes on lastekodust, neil pole vanemaid, kes neid toetaksid, on vaid kasvatajad, kes tegelevad kõigiga. Samas oleks igal inimesel, lapsel vaja lähedast inimest, kellega suhelda, kellele kurta oma muresid aga kui pole vanemaid, siis aitavad sõbrad alati. Lastekodulapsed on sellised, kellel on sõbrad väga olulised, kuid tihti satuvad noored kriminaalhooldusesse just selle tõttu, et läksid sõbra lollustega kaasa.

1.7.2 Noored ja kasvatus

Kasvatus on kindlasti tähtis faktor, kui jutt on oma enda agressiooniga adekvatse toimetuleku õppimisest, sest vanemad pole mitte ainult kasvatajad vaid ka eeskujud ja nad kujundavad otsustavalt just nimelt oma lapse frustratsioonitolerantsi.(Baum 2004:8)

Järgnevalt on esitatud kaua aega alaealiste õigusrikkujatega töötanud Viljandi Vangla juhi Rein Teder'i arvamused ja seisukohad

Viljandi Vangla juhi Rein Teder'i arvates tuleks vanglast vabanutega aktiivselt tegeleda, et neid korralikule elule suunata. Enamus meie kinnipeetavatest istub varguste eest, kuid on ka vägistamisi ja tapmisi. Keskmiselt on kinnipeetav 17 aastane ja karistusaja pikkus umbes 2 aastat ja rahvuselt pigem eestlane. Nad on noored ja ettearvamatud, kahjuks. Täiskasvanutega on vahe selles, et noored teevad ja alles siis mõtleavad, kuid siis võib vesi juba ahjus olla. Siin on igasuguseid probleeme: võimuvõitlused, niisama kaklused, vastuhakud töötajatele või ei viitsita nt õppida. Poistele on väga suureks präänikuks ennetähtaegne tingimisi vabastamine. Selle

nimel püüab osa korralik olla – kui midagi juhtub, paluvad pisarsilmi andestust. Umbes 70% jõuab uuesti vanglasse tagasi. Põhjusi tagasitulekuks on erinevaid. Pooled meie klientidest on pärit ebatervest või asotsiaalsest keskkonnast ja neil pole välja saades kuhugi minna, neil on märk küljes. Teinekord on selline tunne, et tõukame noore vanglast välja saates uuele ringile. Kui noor vabastatakse tingimisi, on talle toeks vähemalt kriminaalhooldaja, kes jälgib ja käsib. Tingimisi karistatud ei anna endale sageli aru, et neid on karistatud. Nii teevadki nad uue lolluse ja satuvad meie juurde. Raske on öelda, mis tuleks teha. Ilmselt on see individuaalne – mõnele piisab korrast, kuid teisele pole vanglaelu mingi probleem. Näiteks sain kunagi endiselt vangilt kirja: “Härra direktor, mul on kõik korras, olen jälle vanglas.” Ehk probleem ka selles, et omavalitsused ja riik ei tekita järjepidevust. Näiteks on meil suitsetamine keelatud. Kuid kui noored välja saavad, pannakse „pläru“ kohe ette. Vangla peab olema nagu mingi filter, kes võõrutab noori suitsetamisest, kuid keegi teine ei tee selle heaks eriti midagi. Kui noor vanglast välja saab, tuleks temaga tegeleda. Vähenenud on raskete kuritegude eest kinnipeetute hulk, kuid kas see näitab midagi? Siiski tundub, et olukord on natukene normaliseerunud ja nad saavad üha paremini aru, et me üritame vanglaelu neile mugavamaks muuta. (Shmutov 2005:5)

Minu arvamus sel teemal, et noored vajavad enam tähelepanu ja kasvatust, ühtib täielikult hr. Tedre arvamusega. Minu arvates ei saa ainuüksi vangla kasvatada noori, kasvõi kui võtta suitsetamist. Vangla küll keelab, aga „väljas“ müüakse ikka tihti alaealistele tubakat. Samas, kui nooruk saab vanglast välja tingimisi ennetähtaegselt, siis hakkab temaga tegelema kriminaalhooldaja ja nüüd on tema kohustus aidata noor nii palju, et ta ei pöörduks vanglasse tagasi. Samas, kui eelnevast intervjuust tuli välja, et 70% noorukitest satub üha uuesti vanglasse, siis on vangla vaid osaliselt selles süüdi. Vangla teeb nooruki „parandamiseks“ kõik vanglasiseselt, väljas olles peab nooruk kas ise hakkama saama või toetab teda kriminaalhooldaja. Tekkib küsimus, kas siis kriminaalhooldaja ei tee oma tööd hästi?

1.7.3 Töö alaealiste õigusrikkujatega kriminaalhooldusosakonnas

Kriminaalhooldussüsteemi käivitamise esimestel aastatel kulus põhitähelepanu peamiselt reaalse töö vajaduste kaardistamisele, koostööpartneritega lepingute sõlmimisele ning oma koha leidmisele koostöömõrgustikus.

Üheks erivajadustega rühmaks on alaealised õigusrikkujad (valdavalt vanuses 15-18 eluaastat). Põhjused nimetatud sihtrühmaga süvendatult töötada on järgmised:

- Kliendi ealised iseärasused
- Toimepandud teo iseloom, kvalifikatsioon
- Perekonna olemasolu , vajadused ja koostöövalmidus
- Sotsiaalse võrgustiku koostöö (kool, lastekaitse, vaba aja sisustamise asutused , tervishoiuasutused.(Vaks,Annuk 2005:57-58)

Praktilise kogemuse põhjal võib öelda positiivsena esile tõsta, et edukamalt toimivad:

- Suletud rühmad
- Rühmad, kus rühmajuhil on teoreetilised ja praktilised baasteadmised rühmatööst
- Struktureeritud sotsiaalhariduslikud programmid
- Tegevused, kus noored saavad aktiivselt osaleda planeerimisest teostamiseni.

Negatiivse näitena võib väita, et ei tööta rühmad, kus:

- Puudub kindel sihtrühm
- Puudub juhendamine, suunamine
- Peetakse ainult loengiud – teadmised ei kinnistu ja raske on tähelepanu koida
- Tegevuste organiseerimisel ei aevestata noorte huvidega

- Tehakse hirmuäratavaid kampaaniaid.

(Vaks,Annuk 2005:57-58)

Käesoleval ajal on meie muutuv ühiskond ja uuendatud seadused tekitanud olukorra, kus noorte õigushälvikutega tehtav töö tuli viia uuele tasandile. Kuna käitumiskontrollile allutamine ja mõjutusvahendite kohaldamine on tähtajaline mõjutusvahend, siis järjest enam aktsepteerib kohus kriminaalhooldaja ettepanekuid määrata noorele lisakohustusena osalemine sotsiaalhariduslikes programmides.

Kriminaalhooldus on leidnud oma koha alaealistele õigusrikkujatele karistuse määramise ja täideviimise protsessis. Hea koostöö ja teineteisemõistmine on saavutatud nii ametkondlikus koostöös kui ka kliendi lähivõrgustiku tasandil. Kokkuvõttes võib tõdeda, et eespool kirjeldatud lähenemine mõjub töös alaealiste õigusrikkujatega tulemuslikult. (Vaks,Annuk 2005:57-58)

1.7.4 Kriminaalhoolduse kliendid

Kriminaalhooldus laieneb neile isikutele, kelle suhtes mõistetud tähtajalise vabaduskaotuse on kohus määranud tingimisi karistuseks või kes on ennetähtaegselt vanglast vabastatud. (Kuuse 2001:24)

Kui kliendile on määratud tingimisi karistus või vangast ennetähtaegne vabanemine, siis mõlemal korral peab klient tulema esimesel teatamisel kriminaalhooldusametniku juurde esimesele vestlusele. Esimesel kohtumisel uurib kriminaalhooldusametnik kliendi tausta, karistusi jne. Järgneb hoolduskava koostamine. Lepitakse kokku järgnevad registreerimise kuupäevad.

Kliendid enne kohtuistungit toimumist:

See tähendab, et need on isikud, kelle kohta koostatakse kohtueelne ettekanne. Nende puhul analüüsitakse, mis asjaoludel on isikust kujunenud kurjategija, milline on tema

hetkeolukord ja toimetulek, tema peamised kriminogeensed riskid ja kuidas saaks neid maandada.

Kohtu poolt tingimisi – või enne tähtaega vabastatud isikud:

Kriminaalhooldaja esmane roll on jälgida isikule kohtuotsusega pandud kohustuste täitmist ning pakkuda tuge. Teine ülesanne on hoida ära uus kuritegu. Selleks viib kriminaalhooldaja läbi kriminogeensete riskide hindamise, kavandab katseaja tegevused ning vastavalt juhtumi eripärale kas nõustab klienti ise või koordineerides juhtumit, suunab klienti paikkonnas talle vajalike teenuste osutava partneri juurde, näiteks pikaajaliste töötutele suunatud aktiveerimisprogrammi. (Kask 2005:41-42)

1.7.5 Kriminaalhooldaja kontaktid kriminaalhooldusalustega

Kriminaalhooldusametnik peab oma eesmärgi saavutamiseks suutma kindlaks teha ja analüüsida kriminaalhooldusele määratud isiku kuritegeliku käitumise põhjusi. Saadud informatsioonist lähtuvalt koostab ta tegevuskava väljaselgitatud põhjuste likvideerimisega. Lähtudes põhjustest ja konkreetse isikuga seotud asjaoludest teeb kriminaalhooldusametnik kindlaks olemasolevad ressursid ja võimalused isiku resotsialiseerimiseks. Selliste küsimustega tegelevad ja sellekohaseid programme ning tegevuskavu viivad läbi mitmed asutused ja organisatsioonid. Nende poole kriminaalhooldusametnik nüüd oma ülesande täitmiseks pöördubki. Kriminaalhooldusametnik on otsekui kontaktisik kriminaalhooldusaluse ja ühiskonna vahel. Kriminaalhooldusametnik peab andma oma parima, et õigusrikkuja alustaks spetsiaalsete programmide ja individuaalse lähenemise toel seadusekuulekat elu ning vastuolu kurjategija ja ühiskonna vahel leiaks positiivse lahenduse. (Mändmaa 1999:2-3)

1.8 Kriminaalhoolduse efektiivsus

Kõige väärtuslikumaks ressursiks kriminaalhooldussüsteemile on tema personal. Iga personaliliige peab tundma, et kuulub ühtsesse süsteemi, mille efektiivne toimimine sõltub igäühe panusest ja ühtsest pingutusest. Kriminaalhooldustöö on loominguiline ja iseseisev, kuid nõuab ka head meeskonda igas kriminaalhooldussüsteemi struktuuriüksuses ja nende vahel.

Kriminaalhooldussüsteemi edukaks toimimiseks ja ühiskonna turvalisuse tagamiseks on tähtis arendada ka ametkondadevahelist koostööd, eriti aga õiguskaitssüsteemi allüksuste omavahelist koostööd. Ühiskond ei ole huvitatud õiguskaitseorganite omavahelistest lahkkelidest ja tülidest, seda enam, et nende süsteemid töötavad ühe ja sama eesmärgi nimel – vähendada kuritegevust.

Kuidas kaitsta ühiskonda üha kasvava kuritegevuse eest? Tuleb mõista, et võitlus kuritegevuse ja kuritegevuse ennetamine on meie kõigi, mitte ainult „vormikandjate“ ülesanne.

Iga inimene peaks tegema võimalikult kõik temast oleneva, et ennetada kuritegude toimepanemist, olgu selleks siis turvalisem ukseluku muretsemine või tähelepanu köitvate esemete endaga kaasavõtmise autost. (Mändmaa 1999:4)

II. RETSIDIIVSUSRISKI HINDAMISEST VANGLAS JA KRIMINAALHOOLDUSES

2.1 Retsidiivsust põhjustavad tegurid

Sageli ei suuda karistust kandnud isikud ühiskonna reeglitega kohaneda ning neil esineb mitmesuguseid sotsiaalseid ja majanduslikke probleeme. Põhjused võivad olla seotud ka isiksuseomaduste, hoiakute, mõtteviisi või käitumise probleemidega. Kuriteo toime pannud isikute suutlikus (taas)kohaneda ühiskonna reeglitega, toime tulla igapäevaelus ja naasta tööturule sõltub suuresti sellest, kui hästi on osatud ja tahetud kindlaks teha iga inimese konkreetsed võimalused ja puudujäägid ning nendega ka tegeletud.

Retsidiivsust põhjustavad tegurid jagatakse *dünaamilisteks* ehk muutuvateks ja *statistilisteks* ehk muutumatuteks. Muutuda võivad eluase, sõltuvus, haridus jne. muutusi ei saa toimuda juba toimunud sündmustes näiteks toimepandud kuriteod.

(Jakobi 2004:8)

Riskiteguriks võib pidada mistahes tegurit, mis suurendab tõenäosust, et noor hakkab kriminaalselt käituma.

2.2 Retsidiivsusriski hindamine

Kriminaalhooldusaluse kriminogeensete riskide ja tema vajaduste ning ressursside hindamine on kriminaalhoolduses kesksel kohal. Hindamise põhjal tehtud otsused mõjutavad olulisel määral hooldusaluse (kliendi) edasist elu ning määravad sekkumised.

Hindamine on kriminaalhooldusametniku jaoks keeruline, kuna kliendi olukorda tuleb hinnata mitmest aspektist – hinnates klienti kui isiksust, tema probleeme analüüsides, võttes arvesse hooldusaluse varasemat kriminaalset tegevust. Lisaks

peab arvestama sihtrühma eripära, vaatlema erinevaid tegureid ning nendevahelisi seoseid, mõeldes alati sellele, kuidas need on seotud võimaliku uue kuriteo toimepanemisega. (Kask 2005:41)

Riskihindamise metoodika sisaldab juhendit ja küsimustikku, milles uuritakse uue kuriteo riski, isiku sotsiaalse ja majandusliku olukorra ning tervise hindamist, (kriminaalne tegevus, eluase, töötamine, haridus, majanduslik toimetulek ja sissetulekuallikad, suhted ja elustiil, sõltuvusprobleemid, tervise ja emotsionaalne seisnud, mõtlemine ja käitumine, väärushinnangud ja hoiakud, ohtlikkus ja selle astmed).

(Justiistministeeriumi arengukava kuni aastani 2010)

2.2.1 „Hea“ riskihindamine

„Hea“ riskihindamiseks on välja toodud järgmised punktid:

- Koguda võimalikult palju täpset/õiget infot õigusrikkuja kohta. Arvestades aega, kohta, olemasolevaid võimalusi.
- Teadlikkus õigusrikkuja võimalikust riskideskaalast. Kellele ohtlik, mil moel.
- Teadlikkus võimalikest „käivitajatest“ ja riskifaktoritest. Üldised käivitajad: alkohol, narkootikumid jne. Inimese endaga seotud käivitajad.
- Suhtlemine kõigi osapooltega – võrgustikuga.
- Välja selgitada kõik võimalused ja milline on nende saabumise tõenäosus.
- Koostada plaan riski ja võimaliku ohtlikkuse käsitlemiseks.
- Paika panna igäühe rollid ja vastutus.

(Ryan 1994)

2.3 Kriminaalhooldus - võtmerisk

Kui sotsiaaltöö tegeleb inimese ja teda ümbritseva keskkonnaga tervikuna, siis kriminaalhoolduses on esmatähtis tegeleda nn võtmeriskiga.

Võtme risk on risk, mis võib edaspidi kujuneda kuritegude vallandajaks või põhjustajaks. Probleemid on valdavalt psühhosotsiaalsed, neid tuleb leevendada personaalse nõustamise või rühmakogunemisega, mille on kindel sotsiaalprogramm.

(Kask 2005:42)

2.4 Riskihindamise ühtse metoodika juurutamise hetkeseis kriminaalhoolduses

Riskihindamise metoodika võimaldab kriminaalhooldajal seada rangemad piirid oma tööle, kasutada riskihinnangu analüüsi juhtumi planeerimise alusena ja ise korrigeerida oma töömeetodeid, kui selleks on tekkinud vajadus. Kõike seda selleks, et paremini näha kliendis toimuvaid muutusi.

Riskihindamise metoodika on kriminaalhoolduses hetkel juurutamise faasis.

2004. aasta lõpus moodustati töörühm ning alustati ühtse metoodika väljatöötamist. Tänapäevaks on kõik ametnikud läbinud kolm koolitussessiooni ning peavad viima ühtlustatud metoodika alusel läbi kriminogeensusriskide esmahindamist arvele võetavate kriminaalhooldusalustega.

Esmahindamise tulemina koostatakse kliendile hoolduskava, milles planeeritakse katseaja tegevused. Lähtudes kriminogeensusriskide hindamise tabelist, otsustab kriminaalhooldaja:

- a) millised riskitegurid on omavahel seotud
- b) millise riskiteguriga tegeledes õnnestuks kõrvaldada või kontrolli alla saada mitu erinevat riskitegurit.
- c) milline on nn käivitav riskitegur.

Seejärel püstitatakse katseaja eesmärgid, määratakse tegevused, kes kellega mida teeb.

(Kask 2005.43)

III UURIMUSE ANALÜÜS

3.1 Uurimuse metoodika

Uurimisaineks on Viljandi Vangla kinnipeetavate, kriminaalhooldusaluste ja kriminaalhooldusametnike arvamused ja hoiakud kriminaalhooldussüsteemi kohta.

Alljärgneva uurimuse ülesandeks on välja selgitada:

- Kriminaalhoolduse efektiivsus
- Kas kriminaalhooldust on üldse vaja

Uurimuse aineistiku moodustavad ankeetküsitlused ja kirjanduse läbitöötamine.

Uurimus on läbi viidud 30.01.2006 kuni 10.04.2006.a.

Ankeetküsitlused on läbi viidud kinnipeetavate, kriminaalhooldusaluste ja kriminaalhooldusametnike seas.

Ankeetküsitluste eesmärgid:

1. Kinnipeetavad - uurida, mis põhjusel on satunud vanglasse, mida plaanivad vanglast vabanedes, kuidas suhtuvad kriminaalhooldusesse.
2. Kriminaalhooldusalused – mida on püüdnud teha, et vanglasse mitte satuda kuidas kriminaalhooldus neile mõjub.
3. Kriminaalhooldusametnikud – kuidas mõjub töötamine õigusrikkujatega, kas nende arvates nende töö täidab oma eesmärgi.

Kinnipeetavate ankeet sisaldas 15 küsimust, jagati 10 ankeeti ja kõik said vastuse. Kriminaalhooldusaluste ankeet sisaldas 24 küsimust, jagati 25 ankeeti, kuid vastati vaid 20. Kriminaalhooldusametnike ankeet sisaldas 17 küsimust, jagati 15 ankeeti, millest 10 said täidetud.

Kõigi kinnipeetavate vahel valiti välja need kinnipeetavad, kes on viibinud kriminaalhoolduses ja keda vangla sotsiaaltöötaja välja pakkus.

Plaanis oli küsitleda 25 noort kriminaalhooldusalust, kuid õnnestus vaid 20, kuna 5 hooldusalust ei soovinud ankeedile vastata. Keeldumise põhjuseks tõid välja ajapuuduse.

Kriminaalhooldusametnikele jagati 15 ankeeti. Kuna pooled ankeetid olid saadetud meili teel, siis oli neile kerge mitte vastata. Ankeetidele sain lõplikult vastused vaid 10-lt ametnikult. Ankeetidele mittevastamise põhjuseks võib olla aja puudus või ei tunta selliste ankeetide vastu huvi.

Kinnipeetavate küsimustik koosneb järgmistest blokkidest:

- Küsimused enda ja pere kohta
- Küsimused kriminaalhoolduse kohta
- Küsimused kuriteo kohta

Kuna kinnipeetavatel on vanglas palju vaba aega, siis ei tulnud neil probleemiks täita minu ankeet. Alguses suhtuti ankeet arglikult ja uuriti, mida tehakse nende vastustega. Kui olin selgitanud, et nende vastuseid ei kasutata mujal kui minu lõputöös, siis vastati meelsasti.

Kriminaalhooldusaluste küsimustik koosneb järgmistest blokkidest:

- Küsimused enda ja pere kohta
- Küsimused käitumise ja probleemide kohta
- Küsimused vangla kohta
- Küsimused kriminaalhoolduse kohta

Kriminaalhooldusalused suhtusid ankeeti neutraalselt, ei väljendanud minegeid emotsioone. Nende jaoks oli see järjekordne ankeet, mida pidid kriminaalhooldusametniku juures täitma.

Kriminaalhooldajate küsimustik koosneb järgmistest blokkidest:

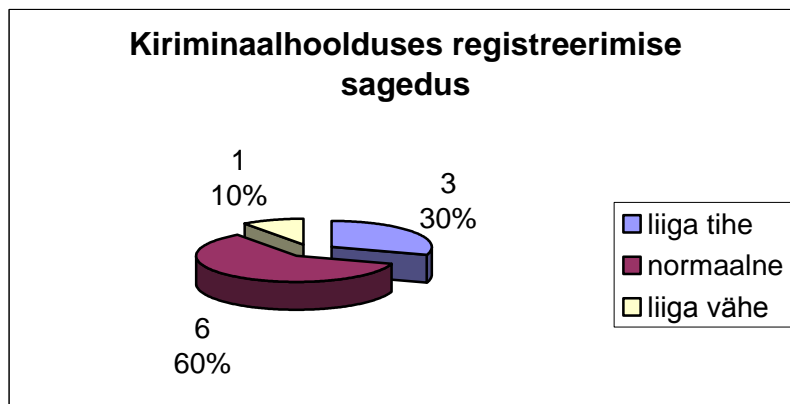
- Küsimused oma töö kohta
- Küsimused kuritegevuse kohta

Kriminaalhooldajad suhtusid ankeeti väga positiivselt (need kes vastasid), kuna see puudutas nende tööd.

3.2 Ankeetküsitluste tulemused

3.2.1 Ülevaade ankeetküsitluses osalenud kinnipeetavatest

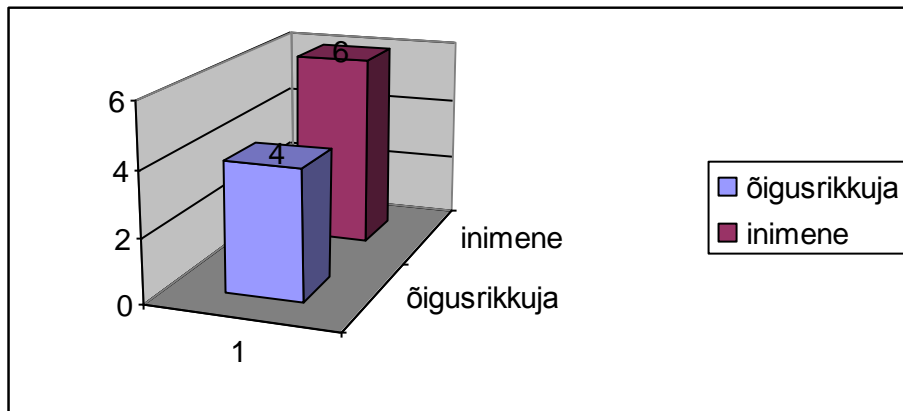
Ankeetküsitluses osales 10 kinnipeetavat ja kõik olid meessoost. Kuna küsitlus viidi läbi Viljandi Vanglas, siis vanuse vahemik jäi 17 – 20 aastat.

Joonis 1. Kriminaalhooldaja juures registreerimise sagedus ühe kuu kohta.

Noorte jaoks pole probleem registreerimisele tulla, kuna osad käivad koolis, elavad lastekodus või on töötud. Nende kriminaalhooldusaluste jaoks, kes töötavad kas siis Eestis või välismaal, on raske iga kuu registreerimas käia. Tavaliset, kui registreerimisele ilmumine ei sobi või pole mingil põhjusel võimalik tulla, teavitatakse kriminaalhooldajat ja probleemideta lepitakse uus registreerimise kuupäev.

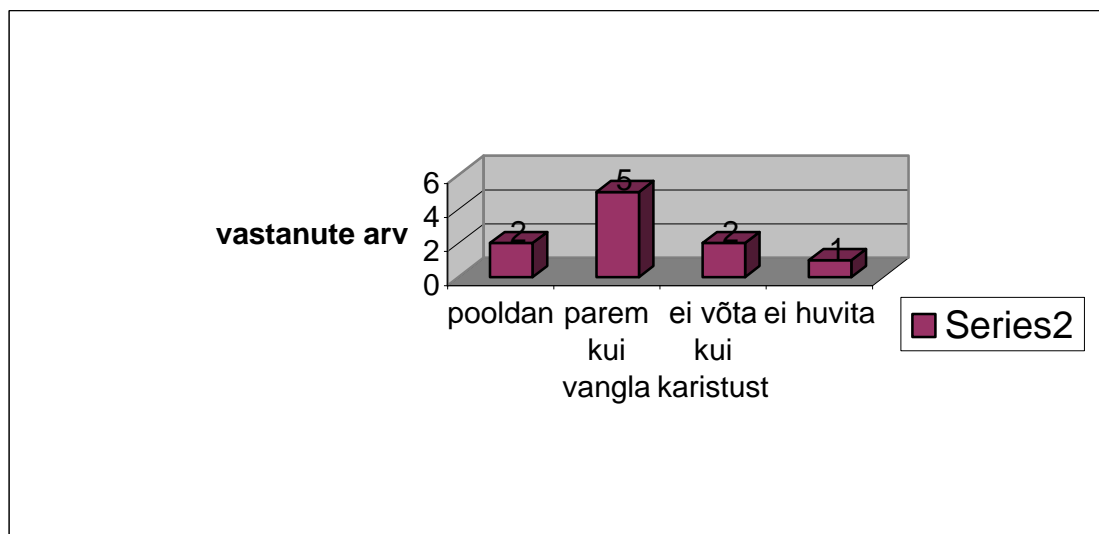
Küsiteletud kinnipeetavate arvates pole neil viitsimist kriminaalhooldaja juures käia, sest nad ei näe sellel mingit mõtet. Paljud vastasid, et milleks raista raha, et sõita mingile registreerimisele. Noored ei saa aru, et kriminaalhooldaja pole kiusaja vaid ametnik, kes püüab kuni viimaseni hoida neid vanglast eemale.

Joonis 2. Kriminaalhooldaja suhtumine klienti.

Vastuste põhjal on näha, et kriminaalhooldaja suhtus 4 10-st kinnipeetavast kui õigusrikkujasse. Kinnipeetavatega suheldes tuli välja, et nende arvates ei tegelenud kriminaalhooldaja nende probleemidega piisavalt. Samas paljude arvates polegi neil kellegi abi ega suunamist vaja. Need kinnipeetavad, kes olid negatiivsed kriminaalhoolduse suhtes, viibisid vangistuses juba mitmendat korda. Rohkem kui pooled vastasid, et nendega suheldi kui inimestega. Osad kinnipeetavad kirjeldasid kriminaalhoolduses käimist kui kohustust, teised aga kirjeldasid seda kui aega, mil sai kriminaalhooldusametnikuga suhelda kõigest ja saada abi, toetust.

Kuna üle poolte vastanute seast olid kriminaalhoolduse poolt, siis võin järeldada, et siiski kriminaalhooldusest on kasu.

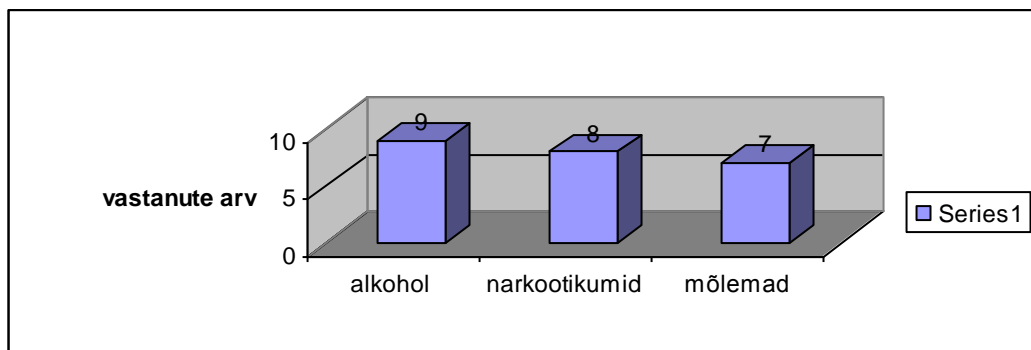

Joonis 3. Arvamus tingimisi karistusest.

Sellele küsimuse vastamisele ei läinud kinnipeetavatel kaua aega – enamus väitis, et tingimisi karistus on parem kui vangla. Osad põhjendasid, et on küll karistus, kuid nad ei ole vanglas ja saavad tööl käia. Samas need, kes vastasid, et ei arvesta sellega kui karistusega, siis nende põhjenduseks oli see, et kui nad vanglas pole, siis on väga suur risk uut kuritegu toime panna.

Kuna küsitletavad kinnipeetavad olid noored, siis nende arvates on noorte jaoks tingimisi karistus parem karistus, sest vangla on ebameeldiv kogemus.

Oli ka selliseid vastajaid, kes olid tingimisi karistuse suhtes ükskõiksed. Nende arvates pole sellel mingit mõtet, sest kui õigusrikkuja ei lähe vangi, vaid saab tingimisi karistuse, siis on suur tõenäosus, et nad saavad korda uue õigusrikkumise ja satuvad ikkagi vanglasse. See oleks nagu vanglasse mineku pikendanud.

Joonis 4. Alkoholi või narkootikumide tarvitamine enne vangistust.

Suur osa kinnipeetavaid saatsid korda õigusrikkumise just joobes olekus. Samas on suur hulk ka narkoprobleemidega noori. Oli ka vastanuid, kes olid tarvitanud alkoholi ja narkootikume koos.

Vestluse käigus uurisin kinnipeetavatelt, kas nad tarvitavad vabanedes edasi alkoholi või narkootikume. Vastuseid oli äärmusest äärmusesse. Kes vastas, et pole kunagi alkoholi ega narkootikumidega probleeme olnud, ühe korra proovis ja kohe jäi vahele. Oli ka selliseid, kes enesekindlalt väitsid, et ei loobu kunagi alkoholist ega narkootikumidest, kuna ilma nendeta poleks elu nii lõbus ja hea.

Samas oli mõlema kasutajaid vähem, nii näitasid ankeedi vastused.

Minu arvates on mõlema kasutajaid rohkem, sest tavaliselt saabki narkootikumide kasutamine algus kas siis suitsetamisest või alkoholist ja edasi lisanduvad narkootikumid.

Empiiriline uurimus näitab, et retsidiivsuse taset mõjutavad erinevad tegurid: kurjategija vanus kuriteo toimepanemise hetkl, kriminaalse karjääri kestvus, kriminaalvastutusele võtmise kordade arv. (Kerner 1998:274)

Kinnipeetavad, kellega viisin läbi ankeetküsitlused, on korduvalt karistatud. Väga suur hulk noori, kes kannavad karistust Viljandi Vanglas, on alustanud oma kriminaalset karjääri juba väga varases eas. Kinnipeetavatega vesteldes nägin nendel väga vähe positiivseid eluplaane ja sihte. Vanglas on väga palju noori kurjategijaid, kellel on 3-4 klassi haridust. Vestluse käigus selgus, et kui nad vanglast vabanevad,

sooritavad koheselt uue õigusrikkumise ja tulevad vanglasse tagasi, sest nad ei taha tööle minna ja muidu raha ei saa.

Mida tuleks selliste noortega teha? Minu arvates tuleks neid juba vanglas suunata, õpetada, kuidas vabaduses hakkama saada. Igal võimalusel peavad noored kooli lõpetama, vähemalt põhikooli või saama mingigi kutse.

Samas on selliseid noori, kes ei taha abi, lausa ignoreerivad. Sellistega on väga raske töötada.

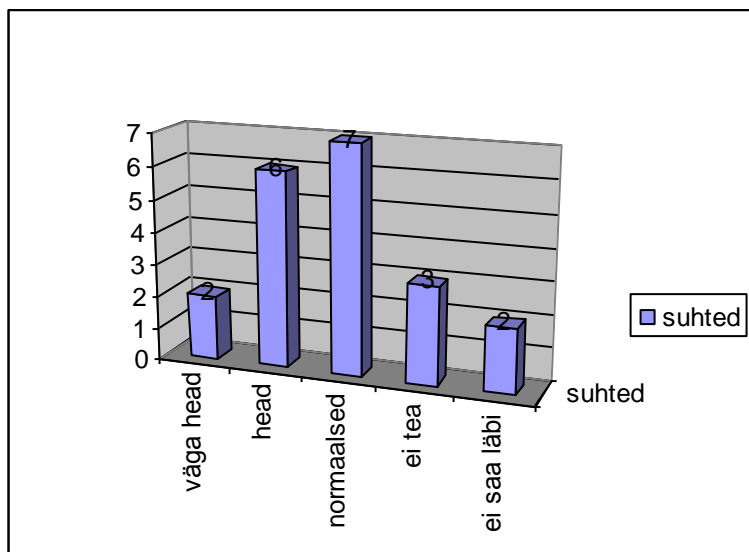
3.2.2 Ülevaade ankeetküsitluses osalenud kriminaalhooldusalustest

20 küsitletud kriminaalhooldusaluse hulgas oli 18 meessoost ja 2 naissoost hooldusalust.

Vastajate vanus oli 16 kuni 21 eluaastat. Suur osa vastanud hooldusaluseid olid alaealised. Kriminaalhooldusaluste haridustase jäi enamasti põhikoolitasemele, oli ka üksikuid, kellel on kutseahridus ja kõrgharidus.

Alaealised õigusrikkujad, kellel on kalduvus sooritada raskeid õigusrikkumisi või on kalduvuseks saanud korduvkuritegevus, piirduvad harva oma käitumises ühe kuriteokategooriaga. (Barton 2004:39)

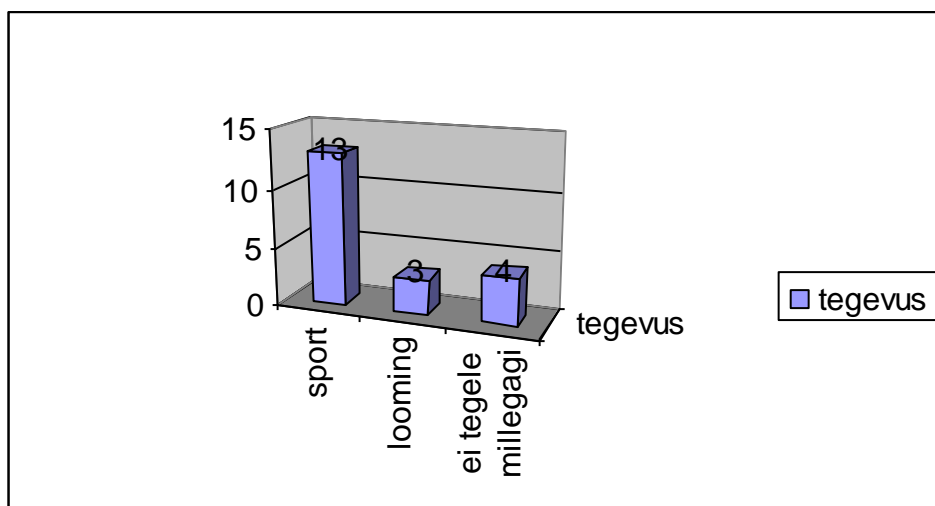
Kriminaalhoolduses on arvel noori, kes on karistatud mitme kuriteo sooritamise eest. Näiteks on hooldusalune rikkunud tubakaseadust, liiklusseadust ja alkoholiseadust. Samas on noorte toimikutes väga tihti ka röövimised ja vargused, mis on omaette kategooria.

Joonis 5. Perisesesed suhted.

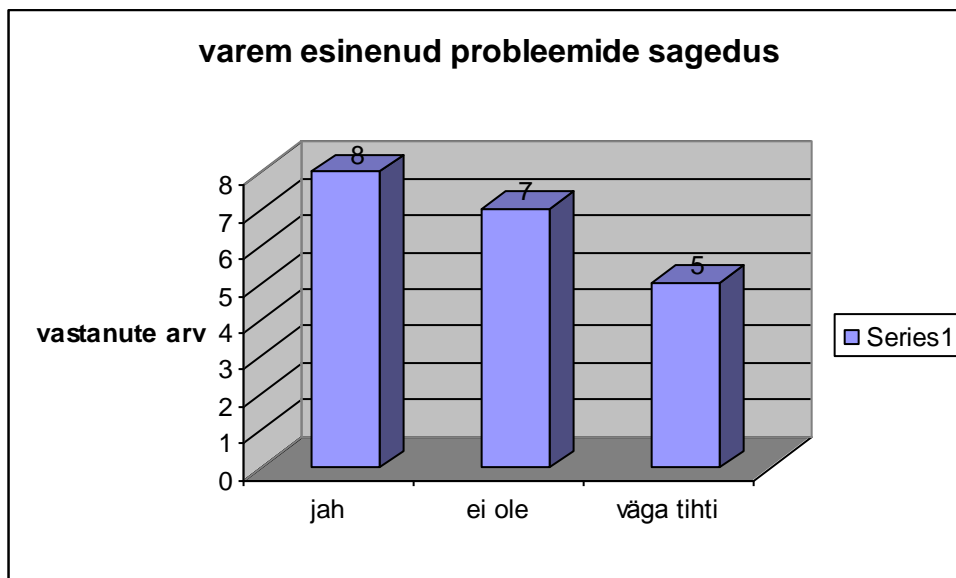
Vaid 2 hooldusalust 20 väitsid, et nende perisesesed suhted on väga head. Väga positiivne oleks olnud, kui kõik saanuks öelda, et nende perisesesed suhted on väga head. Samas oli 2 vastanut, kes ei tea oma perekonnast midagi. Nende puhul võib öelda, et nad viibivad suurema osa oma ajast sõpradega ja kontakteeruvad oma perega väga harva. Teiseks põhjuseks võib olla see, et hooldusalune elab lastekodus ja pole oma vanematest midagi kuulnud.

Suur osa hooldusaluseid vastas, et nende arvates on perisesesed suhted kas siis head või normaalsed. Mina arvan, et hooldusalused ei osanud oma perekonnasisestest suhetest midagi arvata ja lihtsalt pakkusid variandi „normaalne“. See variant ei ütle mitte midagi, seda saab lugeda vastusena „nii ja naa“.

Joonis 6. Millega tegeletakse vabal ajal.

Minu jaoks oli positiivne see, et enamus hooldusalustest tegeleb või vähemalt püüab oma vaba aega sisustada spordiga, sest see on nii füüsiliselt kui ka vaimselt turgutav. Väga väike osa tegeleb loominguga. Siiski leidub mõni, kes ei tegele millegagi või ei osanud seda kuidagi grupeerida. Samas, kui need hooldusalused, kes ei tegele millegagi, siiski tegelevad millellegagi, kuid see ei pruugi olla seaduslik või heakskiidetud. Noored lihtsalt hulguvad tegevusetult. Nendega on väga raske töötada, kui neid miski ei huvita.

Joonis 7. Varem esinenud probleemse käitumise sagedus.

On näha, et väga paljudel vastanud hooldusaluselt on varem esinenud probleemset käitumist. Probleemne käitumine seisnes alkoholi- või siis tubakaseaduse rikkumises, oli ka neid, kes rikkusid liikluseadust.

Samas oli üllatav, et vaid 1 vastaja vähem oli neid hooldusaluseid, kellel polnud varem probleeme eelnimetatud seaduste rikkumisega.

Vastanud hooldusaluste hulgas oli ka väga probleemseid kliente. Nagu ka jooniselt on näha, oli 5. kliendil väga tihti probleeme kriminaalhoolduse ajal. Suhtlesin nende väga probleemsete klientidega. Uuris, mis põhjusel nad satuvad probleemide küüsi. Põhiline vastus oli see, et nad ise ei tea, sõpradega on kõik teod korda saadetud. Siin saabki välja tuua selle, et väga paljud noored sõltuvad mitte perest vaid sõpradest, sõbrad on nende jaoks perekond.

Siia võin lisada kahe hooldusaluse võrdluse.

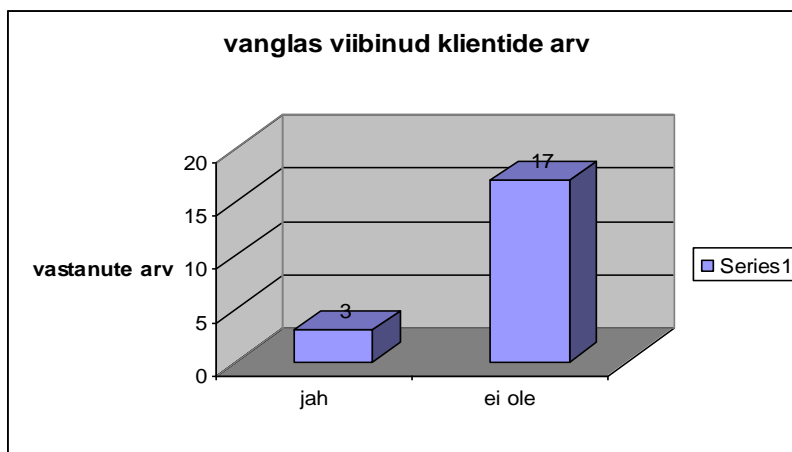
Üks hooldusalune on alaealine, kellel on vaimne puue, ta õpib Viljandi Vene Gümnaasiumis eriklassis. Samas on ta väga probleemne nooruk, kes sobiks Puiatu Erikooli. Erandiks on see, et Puiatu Erikooli ei võeta puudega noori. Hooldusalune ei käi koolis, ei käi kriminaalhoolduses registreerimistel. Korduvalt on läbi viidud kodukülastusi, kuid hooldusalust ei olnud kodus. Kui ühel korral õnnestus hommikul

hooldusalune kodust kätte saada, viis kriminaalhooldaja hooldusaluse isiklikult kooli. Sellest polnud kasu, sest hooldusalune läks kohe sealt ära. On räägitud hooldusaluse emaga, kuid tema ei tea poisi sellise käitumise põhjust. Hooldusalune on korduvalt rikkunud alkoholi-tubaka- ja liikluseadust.

Teine klient on täisealine, kuid saab arvestada kui noort. Tema on eelmisele hooldusalusele täielik vastand. Tema on kriminaalhoolduses arvel väikse koguse narkootikumide omamise eest. Hooldusalune on lõpetanud Viljandi Vene Gümnaasiumi ja lõpetanud Hiinas kõrgkooli. Hooldusalune on selgeks õppinud mitmeid keeli. Registreerimistel on eriti korrektne ja viisakas. Talle on antud luba töötada välismaal eeskujuliku käitumise eest. Hooldusalune käib iga kolme kuu tagant registreerimas ja kõik kohtukulud on tasutud.

Lisasin selle võrdluse oma töösse, et näidata kui äärmuslikud võivad olla kriminaalhoolduse kliendid. Samas teeb kriminaalhooldusametnik oma tööd väga hästi, ta teeb kõike, et hooldusalune täidaks oma hoolduskavas märgitud tingimusi. Kriminaalhooldaja pingutab viimseni, püüab kliendile aru pähe panna, nõu anda, kuid kui inimene ise ei taha ja ei ole huvitataud, siis ei saa ka kriminaalhooldaja elada oma kliendi eest.

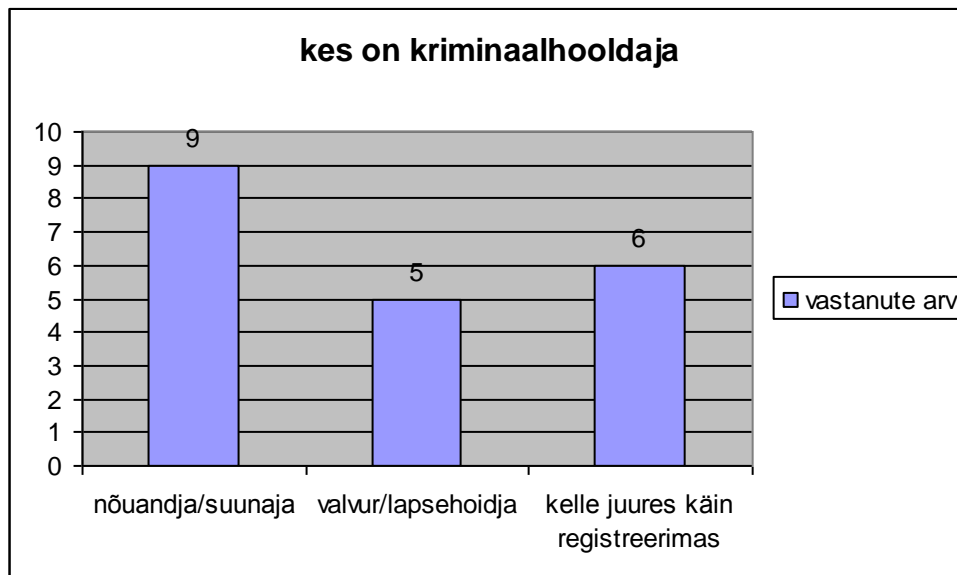
Valisin võrdluseks just need kaks kriminaalhooldusalust, et välja tuua nende väga erinevad isiksused.

Joonis 8. Vanglas viibinud klientide arv.

Nagu joonisel on näha, 20-st kliendist on vanglas kandnud karistust vaid 3. Samas on nende 17. klendi hulgas potentsiaalseid kliente, kes võivad vanglasse satuda, sest nende kriminaalhooldus ei kulge nii nagu peaks.

On kliente, kes kardavad vanglasse satumist ja teevad kõike, et sinna mitte satuda. Samas on ka selliseid noori, kes ei karda vanglat, nad teavad, et kui nad kriminaalhoolduse ajal rikuvad korduvalt seadus, pannakse vangi.

Joonis 9. Kes on kliendi jaoks kriminaalhooldaja.

Suur osa vastanuid arvas, et kriminaalhooldaja on nende jaoks kui nõuandja või suunaja ja see on tõiesti õige. Kui noorel on probleeme, saab ta neist rääkida oma kriminaalhooldajale ja see aitab leida lahendusi. Kui aga kriminaalhooldaja ei ole pädev kliendi probleemi lahendama, siis ta vähemalt annab nõu ja toetab igati. Noortele on eriti oluline suunamine, sest paljud ei taha koolis käia ja kodus ei taha vanematele sellest rääkida.

Oli ka selliseid kliente, kes arvasid, et kriminaalhooldust pole vaja. Nende jaoks on see vaid koht, kus tuleb ettenähtud ajal registreerimas käia. Nende arvates on kriminaalhooldusametnik nagu valvur ja ei midagi enam. Tegelikult ei ole kriminaalhooldusametnik valvur, vaid hoiab lihtsalt kliendi tegemistel silma peal, mitte ei valva teda nagu vanglas.

Kriminaalhoolduses on kliente, kellel pole oma elukohta, tööd ega sugulasi. Kriminaalhooldusametnik teeb kõik, et leida kliendile mõni koht, kus ta saaks töötada. Hooldaja räägib läbi tööandjaga ja kliendile antakse töö kaudu elamispind. Vastutaks soovib kriminaalhooldaja vaid seda, et tema visadust ja heatahtlikust ära ei kasutataks. On olnud selliseid kliente, kellele leitakse suure vaevaga töökoht ja elamispind ja nad suudavad kõik ära rikkuda oma alkoholilembusega. Samas on tööandja pettunud ja kriminaalhooldaja ka, kuna lubas, et klient on korralik.

3.2.3 Ülevaade ankeetküsitluses osalenud kriminaalhooldusametnikest

Ankeedid olid jagatud 15-le kriminaalhooldusametnikule Viljandi maakonnas ja vastuse sain vaid 10-le ankeedile.

Vastanute kriminaalhooldusametnike vanus varieerus 30 kuni 60 vahel, enim vastanute vanus jäi 51 ja 60 vahele. (vt. Joonis 10)

Suurem osa kriminaalhooldusametnike on kõrgharisusega, kuid on ka neid, kes õpivad hetkel. (vt. Joonis 11)

Enamus kriminaalhooldusametnike töökogemus on üsna suur, jääb 5 kuni 10 aasta vahele. Mõned ametnikud on varem töötanud juba noorte probleemidega, kuid on ka neid ametnike, kes on kriminaalhoolduses töötanud kuni üks aasta. (vt. Joonis 12)

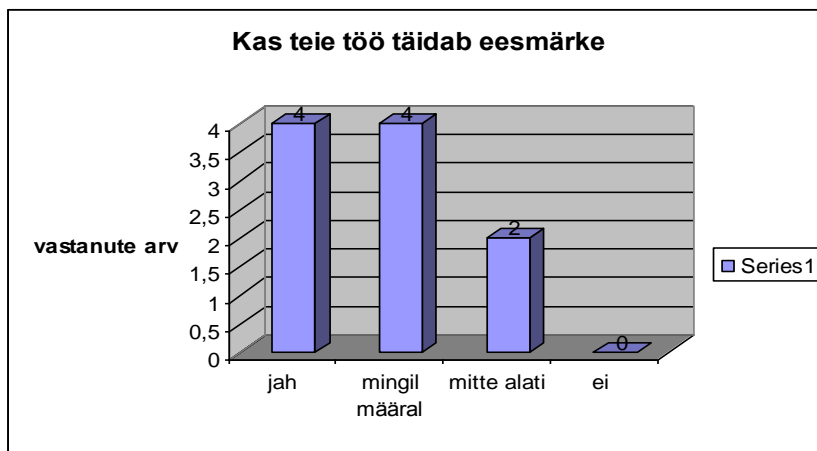
Uurisin ka seda, et kas ametnikud on ikka rahul oma tööga. Suurem osa vastas, et on rahul oma tööga kuid oli ka neid ametnike, kes ei ole oma tööga päris rahul. (vt. Joonis 13)

Samas üsna rahutuks muutis ametnike küsimus palga suhtes. Alla poolte ametnikest vastasid, et pole palgaga rahul. Põhjenduseks oli see, et kõrghariduse omamisel võiks

ikka rohkem maksta, samas on paljudel ka tööstaazi piisavalt. Üle pootle näitasid välja rahulolu palga suhtes, kuid kommentaariks lisati, et kui kõrgharidus käes, hakkavad nõudma palgatõusu. (vt. Joonis 14)

Minu arvates ei ole kriminaalhooldusametnike palk motiveeriv, eriti kui ametnikul on olemas varasem töökogemus noortega, kõrgharidus ja tööstaaz.

Minu arvates on üheks väga oluliseks osaks kriminaalhoolduse töös just turvalisus. Küsisin ametnikelt, kas nende arvates on nende töö turvaline ja 10-st 4 ametnikku arvas, et töö on turvaline. Samas oli ka ametnikke, kes arvasid, et nende töö ei ole üldsegi turvaline. (vt. Joonis 15)

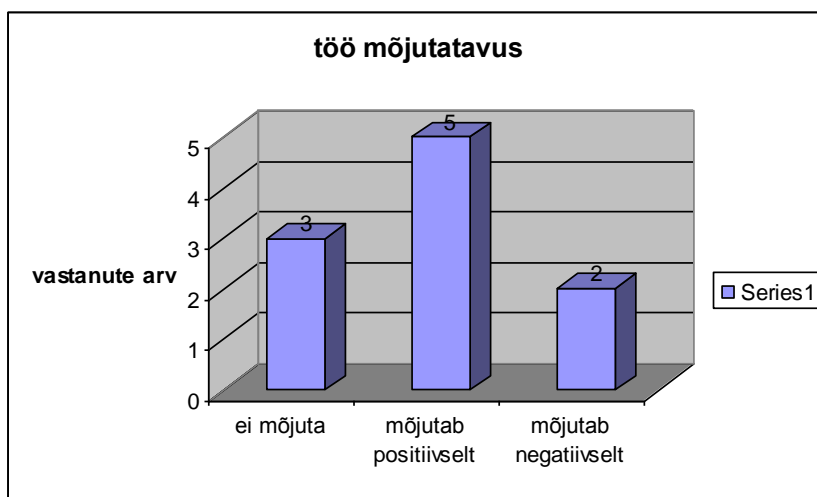

Joonis 16. Kriminaalhooldaja ta tema töö eesmärgi täideviimine.

Jooniselt on näha, et kriminaalhooldajad vastasid esimesele ja teisele variandile võrdselt. Ma rääkisin kriminaalhooldajatega sellel teemal pikemalt. Nende arvates täidab nende töö eesmärgi, nad teevad kõik võimaliku, et klienti õigel teel hoida, kuid esineb väga probleemseid kliente, kes vajavad eriti palju tähelepanu. Kriminaalhooldajate jaoks eesmärgi täitmine tähendab seda, et nende kliendid ei riku seadust ja ei satu vanglasse. Samas oli kriminaalhooldusametnikke, kes pakkusid, et mitte alati ei täida nende töö eesmärgi. Selle all mõtlesid nad seda, et inimest ei saa sundida tegema seda mida ta ei taha ja sama asi on ka kliendiga. Kui mõni klient eirab kriminaalhoolduse kohustusi, ei anna ennast näole, rikub seadusi jne, tuleb temaga eriti süvendatult tegeleda. Kui aga klient ei soovi kuidagi moodi koostööd

teha, siis ei saa ka kriminaalhooldaja tema eest elada. Selliste probleemsete klientidega on väga raske töötada ja neid esineb üsna tihti.

Kuna palgad pole just motiveerivad kriminaalhoolduses, siis küsisin ka töökoha vahetamise plaanidest. Üllatavalt palju oli neid ametnikke, kes on mõelnud töökoha vahetamisele ja põhjuseks toodi jällegi madalat palka sellise raske töö eest. (vt. Joonis 17)

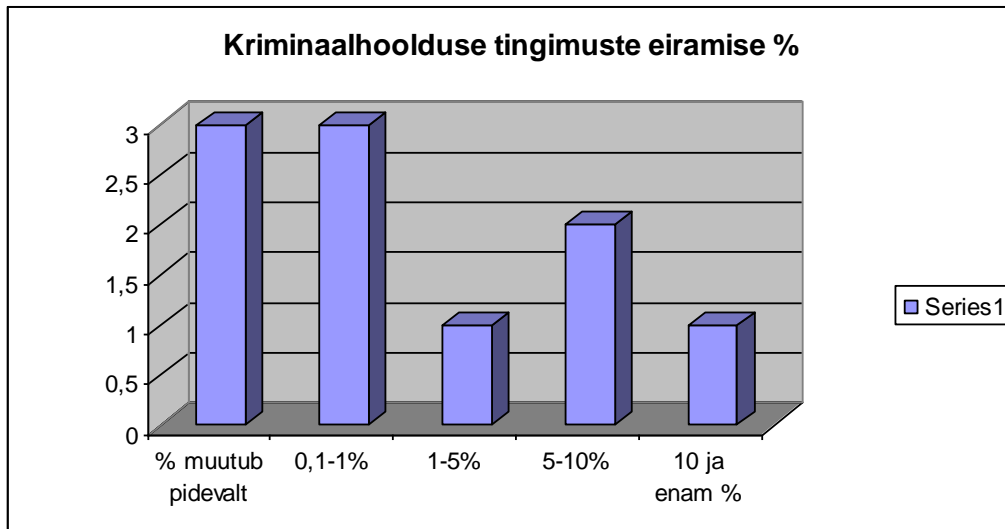

Joonis 18. Kuidas mõjub töötamine õigusrikkujatega.

Väga paljud vastanud kriminaalhooldusametnikud on rahul oma tööga ja arvavad, et töötamine õigusrikkujatega on mõjutanud neid ja nende elu positiivselt. Nende arvates on nad muutunud mõistlikumateks, südamlikumaks, samas kasutavad rohkem kriitikat ja oskavad vajadusel olla ranged ja õpetada, suunata.

Need, kes vastasid, et nende elu on töötamisel õigusrikkujatega muutunud negatiivses suunas, nad pidasid silmas läbipõlemist. Arvatakse, et töötades pikalt õigusrikkujatega ja nende probleemidega, muutuvad nende mured ka kriminaalhooldajate nõ isiklikeks muredeks. Klientide muredest mõeldakse nii tööl kui ka kodus ja see mõjutab pereelu negatiivselt, kardetakse läbipõlemist.

Vastajate seas oli ka kriminaalhooldusametnikke, kes on varem töötanud noortega ja nende probleemidega ja nende arvates ei mõjuta see töö nende elu.

Joonis 19. Kriminaalhoolduse tingimuste eiramise %.

Sellele küsimusele ei osanud väga paljud kriminaalhooldusametnikud vastust anda, sest alati leidub mõni klient, kes ei tule registreerimisele ja tuleb ise otsima minna. Probleemsete klientide arv pidevalt muutub.

0,1-1% hulka nimetati just neid kliente, kes saadavad korda mõne kuriteo, mis omakorda viib vanglani.

5-10% klientidest on sellised, kes rikuvad kriminaalhoolduse ajal seadusi, nt tubakaseadust, alkoholiseadust või siis liiklusseadust.

10 ja enam % hulka kuuluvad need kliendid, kes ei täida regulaarselt registreerimisnõudeid.

Samas, kui hooldusalune ei ilmu mingil põhjusel õigeaegselt registreerimisele, püüab kriminaalhooldusametnik igat moodi saada ühendust hooldusalusega. Vajadusel teeb kodukülastuse. Kui hooldusalune ei reageeri korduvkutsetele ja ei kontakteeru kriminaalhooldajaga, siis koostab kriminaalhooldaja erakorralise ettekande hooldusaluse kohta, mis samas lisab miinuse hooldusaluse katseajale.

3.3 Ettepanekud

- ✓ Kriminaalhooldaja palk pole eriti motiveeriv, arvestades seda, et ta tegeleb päevast päeva klientide probleemidega, teeb kõik võimaliku, et suunata, abistada. Võiks lisada palgale preemiad. Samas vajavad kõik inimesed puhkust ja lõõgastust, nii ka kriminaalhooldusametnikud. Motiveerivam oleks, kui läbi viia aastaringsest rohkem ühiseid üritusi.
- ✓ Minu arvates võiks kriminaalhooldusametnikke rohkem olla, kuna siis oleks ka neil koormus ja läbipõlemisvõimalus väiksem.
- ✓ Väga palju abi oleks sellest, kui Puiatu Erikoolis oleks eraldi osakond vaimse puudega noormeeste jaoks.
- ✓ Kriminaalhooldusametnikud tegelevad ka selliste hooldusalustega, kes on määratud ühiskondlikule kasulikule tööle. Nende jaoks töö otsimine ja tööandjaga kontakteerumine võtab suure osa kriminaalhooldusametniku töö ajast. Üldkasuliku tööga võiks tegeleda mõni teine inimene, kellel ei nõuta kõrgharidust vaid aktiivsust ja suhtlemisoskust, kes tegeleks vaid üldkasulikule tööle määratud hooldusalustega.
- ✓ Kui nooruk vabaneb tingimisi vanglast, tuleks temaga eriti põhjalikult tegeleda: suhelda olemasoleva perekonnaga, toetada teda, kui vaja, leida tööd, suunata kooli. Kui noorukit mitte aidata ega suunata, siis ei saa vähendada ka retsidiivsusrisiki.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö uurimisobjektiks on kriminaalhooldus ja selle efektiivsus. Uurimuse ülesandeks oli välja selgitada, kas kriminaalhooldaja tegeleb kõigi klientidega võrdselt ja mida tehakse, et klient ei satuks vanglasse.

Kriminaalhoolduse teema on muutunud üsna aktuaalseks ja tõusnud meediahuvi orbiiti. On läbi viidud mõni uurimus, et välja selgitada, kui suur osa kinnipeetavatest naaseb peale kriminaalhooldust tagasi vanglasse. On välja toodud, et kriminaalhoolduse läbinud kinnipeetutest vaid 10% naaseb vanglasse tagasi

Püstitatud hüpotees - need noored, kes täidavad oma kohustusi korralikult ja kriminaalhooldajad jälgivad neid süstemaatiliselt, nende noorte puhul on vanglasse tagasi pöördumise tõenäosus väike. Uurimuse lõpuks leidis töö hüpotees osaliselt kinnitust. Mõni hooldusalune on raske puudega ja kriminaalhooldaja ei saa midagi teha. Selleks olekski vaja Puiatu Erikooli teha eraldi osakond, kuhu saab suunata puudega ja kriminaalhoolduse all olevaid noori.

Uurisin kinnipeetavatelt kriminaalhoolduse kohta, kuid nende arvates pole kriminaalhooldust vaja. Samas analüüsidest ankeedide vastuseid, oli ilmselge, et nad ise ei tundnud huvi abi ega suunamise vastu. Samas kriminaalhooldusalused, kes pole vanglas viibinud arvavad, et kriminaalhooldus on viimane päästerõngas, et mitte vanglasse satuda. Kriminaalhooldusametnikud aga teevad kõike, et klient ei satuks vanglasse, kuid kui inimene ei taha abi, tõrjub abistavat kätt, siis ei saa kriminaalhooldaja kliendi eest elada.

Positiivne on see, et need noored, kes on vabanenud tingimisi vanglast ja on kriminaalhoolduse all, nende arvates on kriminaalhooldus kui võimalus vanglast vabaneda. Järelikult suhtuvad vanglast vabanenud noored kriminaalhooldusesse väga hästi.

Kriminaalhooldusametniku töö väga pingeline eriti, kui on väga palju probleemseid kliente. Nagu ka teistes asutuses, nii ka kriminaalhoolduses viiakse läbi erinevaid koolitusi, kuidas käituda klientidega, kuidas paremini suhelda.

Kriminaalhoolduse efektiivsust on varemgi uuritud ja ka minu uurimus näitab, et kriminaalhooldus on efektiivne ja kriminaalhooldaja läheneb iga kliendi probleemile individuaalselt.

SUMMARY

The present paper is composed on the theme „Effectiveness of probation system from the viewpoint of young offender`s recidivism.

The paper is written in Estonian and it contains a summary in English. The total length of the paper is 54 pages that include 4 addendums, 12 figure and 1 chart. Composing the work 20 different sources has been used.

The aim and the task of the present paper is to analyse the overview of probation and its effectiveness, also a structure of risk of recidivism, calculating the risk of recidivism and finding out the opinions and attitudes.

The key words of the present paper are probation, offenders under probation, opinions and attitudes, the risk of recidivism.

In theoretical part of the paper Estonian probation system structure, aims and functions, also the work with juvenile offenders are expanded upon.

The second part is about calculating the risk of recidivism and the third part contains results.

The method of study is the analyses of specialized literature and questionnaires.

The object of the investigation is probation system

The object of the investigation are Viljandi Prison and Viljandi`s probation, also the opinions of the convicts, probation officers and offenders under the probation.

KASUTATUD KIRJANDUS

Kasutatud kirjandus:

Kasutatud raamatud:

1. Barton, K. 2004. Psihologija kriminalnogo povedenija, Moskva: Olma – Press
2. Baum, H. 2004. Ma olin vihast lõhkemas! Tallinn: Tormikiri OÜ
3. Ivanov, M. 1985. Lapsevanem, nooruk ja seadus! Tallinn: Valgus
4. Kerner, H. J. 1998. Kriminologie Lexicon. Moskva: Norma
5. Räsä, J. 2004. Sotsiaalpsühholoogiliselt noorsoo kuritegevusest. Caritas Eesti
6. Ryan, T. 1994. „Hea“ riskihindamine

Kasutatud kogumikud:

7. Kuuse, R. 2004. Justiitsministeerium. Kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Tallinn: 5-6
8. Maurer, T. 2004. Justiitministeerium. Kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Tallinn: 53-54
9. Vaks, A. ja Annuk, Ü – K. 2004. Justiitministeerium, „Kriminaalhoolduse esimesed aastad 1998-2004. Tallinn: 57-58

Kasutatud artiklid ajakirjadest:

10. Jakobi, K. 2004 - Retsidiivsusrisi hindamisest vanglas ja kriminaalhoolduses. Sotsiaaltöö, nr 2. 28-29
11. Kask, K. 2005 – Kuriteo riski hindamine kriminaalhoolduses. Sotsiaaltöö, nr 4. 41-43
12. Kuuse, R. 2001 – Kriminaalhooldus Eestis. Sotsiaaltöö, nr 5. 24-26

13. Mändmaa, M. 1999 - Kriminaalhooldussüsteemi eesmärk ja kriminaalhoolduse põhimõtted. Sotsiaalöö, nr 1. 2-4
14. Silmere, H. 2006 – Riski- ja kaitsetegurite tähtsusest tõendusel põhinevas uimastiennetustöös. Sotsiaaltöö, nr 1. 49-55
15. Tera, J. 1998 - Kriminaalhooldus, mis see on? Politsei nr 3. 19-21

Kasutatud artiklid ajalehest:

16. Shmutov, M. 2005. Noored vajavad enam tähelepanu. Tartu Postimees mai/10, artikkel nr. 5

Avaldamata materjalid:

17. Kriminaalpoliitika. Justiitsministeeriumi arengukava kuni aastani 2010

Internetimaterjal:

18. Kriminaalhooldusseadus § 1. Vastu võetud 17. 12. 1997. a seadusega (RT I 1998, 4, 62), jõustunud 1. 05. 1998.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=875314>
19. Kriminaalhooldus 2. jaanuar 06 Veebmeister
<http://www.kohus.ee/krimh>
20. Maakohtud 13. jaanuar 06 Veebmeister
<http://www.kohus.ee/2032>

LISA 1

Ankeet kinnipeetavale

Ma oleksin väga tänulik, kui Te aitaksite mind minu lõputöö uurimuse läbiviimisel, teemal „Kriminaalhooldussüsteemi tõhusus noorte õigusrikkujate retsidiivsuse seisukohalt“

Ankeet on anonüümne ja Teie vastuseid ei kasutata mujal, kui ainult minu lõputöös.

1. Vanus
2. Karistusaeg: K/A K/L
3. Mitmendat korda kannate vanglakaristust?
4. Miks Te sattusite vanglasse? Põhjendage (kui vanalt ja millest kõik alguse sai?)
5. Kas on olemas toetav perekond?
6. Kuidas kulges koolielu? (millal käisin?)
7. Kas olete olnud kriminaalhoolduses arvel? Kus?
8. Millega tegelesite vabaduses vabal ajal?
9. Kas 1 kord kuus on kriminaalhooldaja juures käimine:
 - a) liiga tihe
 - b) normaale
 - c) liiga vähe
10. Kas kriminaalhooldaja suhtus Teisse kui:
 - a. õigusrikkujasse
 - b. inimesse

11. Kas Teie arvates tegeles kriminaalhooldaja Teiega piisavalt?

12. Omapoolne hinnang oma kuriteole. Kas karistus on määratud õiglaselt?

Millega ma pole rahul?

13. Mida arvate kohtu poolt määratud tingimisi karistusest?

14. Kas olete tarvitanud:

a) narkootilisi aineid

b) alkoholi

15. Kui kaua olete neid tarvitanud?

Täna, et nägite vaeva ja vastasite minu ankeedile. Suur tänu koostöö eest!!!

LISA 2

Ankeet kriminaalhooldusalusele

Ma oleksin väga tänulik, kui Te aitaksite mind minu lõputöö uurimuse läbiviimisel, teemal

„Kriminaalhooldussüsteemi tõhusus noorte õigusrikkujate retsidiivsuse seisukohalt“

Ankeet on anonüümne ja Teie vastuseid ei kasutata mujal, kui ainult minu lõputöös.

1. Sugu
2. Sünniaasta
3. Elukoht
4. Pere suurus
5. Vanemate tegevus
6. Peresised suhted (pereliikmetega)
7. Pere materiaalne toimetulek
8. Teie hinnang enda majanduslikule toimetulekule
9. Milline on Teie toimetulek rahaliste kohustuste täitmisel?
10. Kas olete tarvitanud või tarvitate narkootikume või alkoholi?
Alkoholi varem: momendil:
Narkootikume varem: momendil:
11. Terviseprobleemid? Haigused?
12. Haridus (Kus õpite või õppisite?)
13. Töötate? Kus?
14. Kas tegelete mingite huvide/hobidega? Kui tihti?
15. Kas on varem esinenud probleemset käitumist? Kui tihti?
16. Kas Teie suhtes on varem algatatud kriminaalasi? Mitu korda? Tulemused?

17. Mida vanglas olek Teile andis?

18. Kuidas Te kirjeldate vanglast vabanemist ja ühiskonda integreerumist? Oli Teil raske kohaneda?

19. Kas Te kahetsete oma tegu/tegusid?

20. Kas Teie jaoks on ühiskonnas/maakonnas/vallas puudu mõni teenus, mida Teie kindlasti vajaksite? Põhjendage

21. Kes on Teie jaoks kriminaalhooldusametnik?

22. Tooge välja kriminaalhoolduse positiivsed ja negatiivsed küljed:

positiivne:

a)

b)

c)

negatiivne

a)

b)

c)

23. Kas Teie arvates on kriminaalhoolduses käimine üks kord kuus:(tehke sobivale variandile ring ümber)

a) liiga tihe

b) normaalne

c) liiga vähe

24. Kuidas Te näete oma tulevikku ette? Kas suudate pahadest tegudes lõplikult eemale hoida?

Tänan, et nägite vaeva ja vastasite minu ankeedile.

LISA 3

Ankeet kriminaalhooldusametnikule

Ma oleksin väga tänulik, kui Te aitaksite mind minu lõputöö uurimuse läbiviimisel, teemal

„Kriminaalhooldussüsteemi tõhusus noorte õigusrikkujate retsiidivsuse seisukohalt.“

Ankeet on anonüümne ja Teie vastuseid ei kasutata mujal, kui ainult minu lõputöös.

1. Vanus
2. Haridus
3. Kui kaua olete kriminaalhoolduses töötanud?
4. Kas Te olete oma tööga rahul?
5. Kas Te olete oma palgaga rahul?
6. Kas Teie arvates töötamine kriminaalhooldusametnikuna on turvaline?
Põhjendage
7. Kas Teie töö, kuritegevuse vähendamine, täidab antud eesmärged? Põhjendage
8. Kui vaheldusrikas on Teie töö?
9. Kui vastutusrikas on Teie töö?
10. Kui tihti osalete/sooviksite osaleda tööalastes projektides/üritustel?
11. Kas olete kunagi mõelnud töökoha vahetamisele? Miks?
12. Kuidas mõjutab teid töötamine õigusrikkujatega? Põhjendage
13. Kas Teie arvates on ühe kriminaalhooldusametniku kohta hooldusaluseid:
 - a) piisavalt
 - b) vähe
 - c) palju

14. Kuidas kontakteerute oma hooldusalustega?

15. Mida arvate sellest, et noortega tuleb rohkem ja põhjalikumalt tegeleda? Miks?
Põhjendage

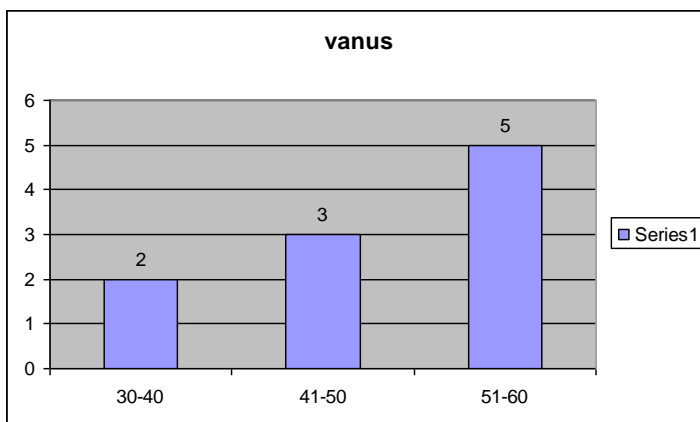
16. Kui palju sõltub õigusrikkuja „paranemine“ kriminaalhooldajast?

17. Mitu % hooldusalustest eiravad kriminaalhooldusametniku nõudmisi?(sh kohal käimist)

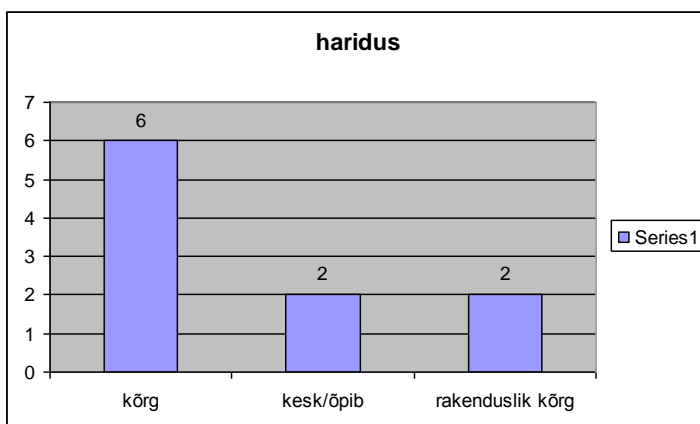
Tänan, et nägite vaeva ja vastasite minu ankeedile.

LISA 4

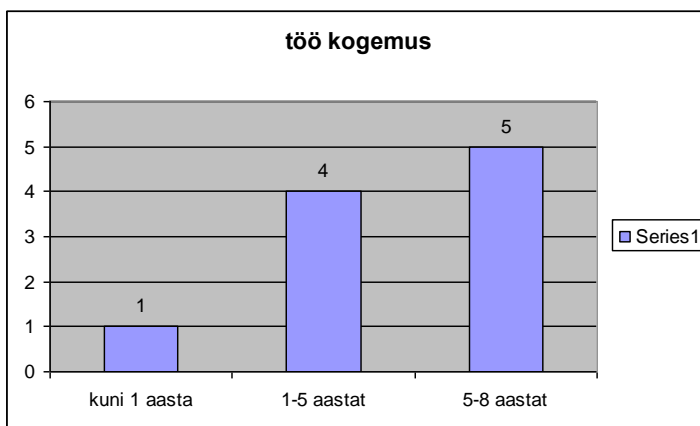
Joonised:

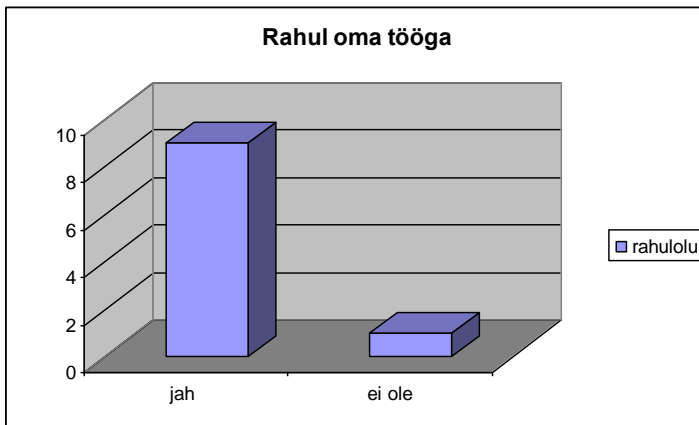
Joonis 10. Kriminaalhooldajate vanus

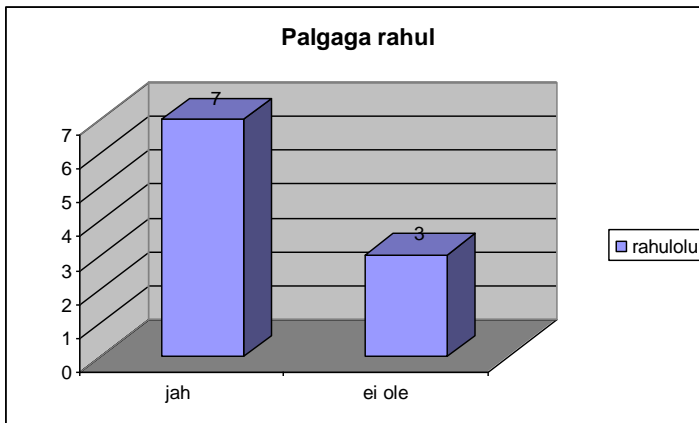
Joonis 11. Kriminaalhooldajate haridus

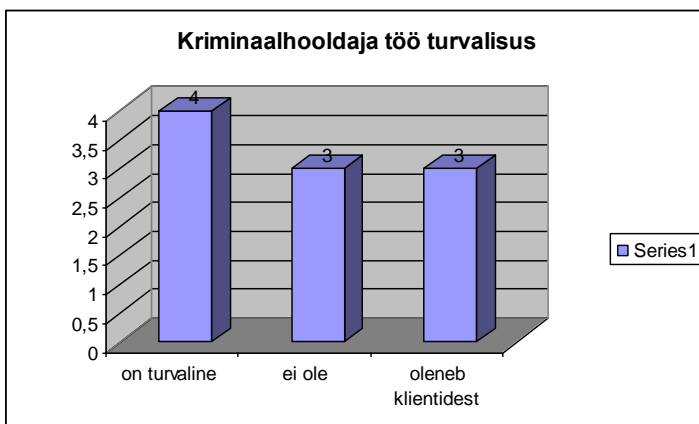
Joonis 12. Kriminaalhooldajate töö kogemus

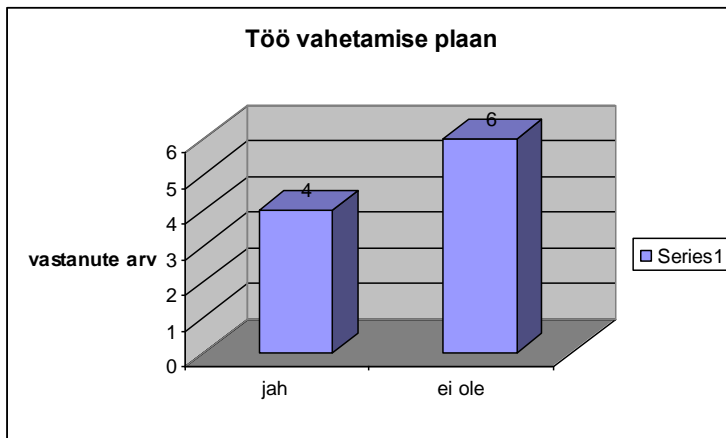
Joonis 13. Kriminaalhooldajad rahul oma toga

Joonis 14. Kriminaalhooldajad rahul oma palgaga

Joonis 15. Kriminaalhooldaja töö turvalisus

Joonis 17. Kriminaalhooldaja töö vahetamise plaan